

Sammanfattning av SG1113 Mekanik, fortsättningskurs

Yashar Honarmandi
yasharh@kth.se

31 augusti 2018

Sammanfattning

Detta är en sammanfattning av SG1113 Mekanik, fortsättningskurs.

Innehåll

1	Accelererande referensramar	1
1.1	Kinematik	1
1.2	Dynamik	2

1 Accelererande referensramar

1.1 Kinematik

Vi vill betrakta en referensram S' som rör sig relativt en inertialram S . S' rör sig med hastighet $\mathbf{v}_{O'}$ och roterar med vinkelhastighet ω kring en given axel (dessa två kommer slås i hop till en enda rotationsvektor $\boldsymbol{\omega}$).

Transformation av vektorstorheter Betrakta en godtycklig vektorstorhet $\mathbf{A}$. Denna kan skrivas i båda koordinatsystem, vilket ger likheten

$$\begin{aligned}\mathbf{A} &= A_x \hat{\mathbf{e}}_x + A_y \hat{\mathbf{e}}_y + A_z \hat{\mathbf{e}}_z \\ &= A'_x \hat{\mathbf{e}}'_x + A'_y \hat{\mathbf{e}}'_y + A'_z \hat{\mathbf{e}}'_z.\end{aligned}$$

Vi beräknar nu tidsderivatan och får

$$\begin{aligned}\partial_t \mathbf{A} &= \partial_t A_x \hat{\mathbf{e}}_x + \partial_t A_y \hat{\mathbf{e}}_y + \partial_t A_z \hat{\mathbf{e}}_z \\ &= \partial_t A'_x \hat{\mathbf{e}}'_x + \partial_t A'_y \hat{\mathbf{e}}'_y + \partial_t A'_z \hat{\mathbf{e}}'_z + A'_x \partial_t \hat{\mathbf{e}}'_x + A'_y \partial_t \hat{\mathbf{e}}'_y + A'_z \partial_t \hat{\mathbf{e}}'_z.\end{aligned}$$

Vi inför nu den nya operatören

$$\mathring{\mathbf{A}} = \partial_t A'_x \hat{\mathbf{e}}'_x + \partial_t A'_y \hat{\mathbf{e}}'_y + \partial_t A'_z \hat{\mathbf{e}}'_z,$$

som låter oss skriva om de tre första termerna i sista raden. Vi kan vidare visa att tidsderivatorna av enhetsvektorerna har belopp som ges av $|\partial_t \hat{\mathbf{e}}'_i| = \omega \sin \alpha_i$, där α_i är vinkeln som bildas mellan rotationsvektorn ω och den givna enhetsvektorn, samt att varje tidsderivata av en enhetsvektor är normal på ω och själva enhetsvektoren. Därmed kan vi skriva $\partial_t \hat{\mathbf{e}}'_i = \omega \times \hat{\mathbf{e}}'_i$, och slutligen

$$\partial_t \mathbf{A} = \mathring{\mathbf{A}} + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{A} \quad (1)$$

Hastighet Ortsvektorn till en punkt kan skrivas som

$$\mathbf{r} = \mathbf{r}_{O'} + \mathbf{r}',$$

där $\mathbf{r}$ är Ortsvektorn i S , $\mathbf{r}'$ är Ortsvektorn i S' och $\mathbf{r}_{O'}$ är Ortsvektorn till origo i S' relativt S . Vi tidsderiverar och får

$$\partial_t \mathbf{r} = \partial_t \mathbf{r}_{O'} + \partial_t \mathbf{r}'.$$

Vi känner igen hastigheten i S och hastigheten till ramen S' . Vid att använda det härledda sambandet för transformation av vektorstorheter får man

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}_{O'} + \mathring{\mathbf{r}}' + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}'.$$

Vi känner även igen hastigheten till punkten i S' , vilket ger

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}_{O'} + \mathbf{v}' + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}'.$$

För att tolka detta resultatet, inför vi systempunkten, som är en materiell punkt i S' som sammanfaller med punkten vi betraktar i ögonblicket vi betraktar. Denna punkten är fix relativt S' , vilket ger den hastighet i S lika med $\mathbf{v}_{O'} + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}'$. Vi kan då skriva

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}_{\text{sp}} + \mathbf{v}',$$

där $\mathbf{v}_{\text{sp}}$ är systempunktens hastighet.

Acceleration För att beräkna accelerationen, tidsderiverar vi hastigheten, och får

$$\partial_t \mathbf{v} = \partial_t \mathbf{v}_{O'} + \partial_t \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + \boldsymbol{\omega} \times \partial_t \mathbf{r}' + \partial_t \mathbf{v}'.$$

Vi använder ekvation 1 på storheterna i S' för att få

$$\begin{aligned} \partial_t \mathbf{v} &= \partial_t \mathbf{v}_{O'} + \partial_t \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + \boldsymbol{\omega} \times (\dot{\mathbf{r}}' + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}') + \dot{\mathbf{v}}' + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{v}' \\ &= \partial_t \mathbf{v}_{O'} + \partial_t \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + \boldsymbol{\omega} \times \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + \boldsymbol{\omega} \times (\mathbf{r}' + \mathbf{v}') + \dot{\mathbf{v}}'. \end{aligned}$$

Vi känner igen accelerationen mätt i S , accelerationen till ramen S' och hastigheten mätt i S' , och får

$$\mathbf{a} = \mathbf{a}_{O'} + \partial_t \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + \boldsymbol{\omega} \times \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + 2\boldsymbol{\omega} \times \mathbf{v}' + \mathbf{a}'$$

För att tolka detta, inför vi igen systempunkten. Eftersom denna är fix relativt S' , ger de två sista termerna inget bidrag till dennas acceleration, vilket ger $\mathbf{a}_{\text{sp}} = \mathbf{a}_{O'} + \partial_t \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}' + \boldsymbol{\omega} \times \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}'$. Den sista termen känner vi även igen som punktens acceleration S' . Dock återstår en sista term, som döps Coriolisaccelerationen $\mathbf{a}_{\text{cor}}$. Vi får då

$$\mathbf{a} = \mathbf{a}_{\text{sp}} + \mathbf{a}_{\text{cor}} + \mathbf{a}'.$$

1.2 Dynamik

När vi nu tillämpar Newtons andra lag i S , får man

$$\mathbf{F} = m\mathbf{a} = m(\mathbf{a}_{\text{sp}} + \mathbf{a}_{\text{cor}} + \mathbf{a}').$$

Vi definierar nu två tröghetskrafter: systempunktskraften $\mathbf{F}_{\text{sp}} = -m\mathbf{a}_{\text{sp}}$ och Corioliskraften $\mathbf{F}_{\text{cor}} = -m\mathbf{a}_{\text{cor}}$. Detta ger oss

$$m\mathbf{a}' = \mathbf{F} + \mathbf{F}_{\text{sp}} + \mathbf{F}_{\text{cor}} = \mathbf{F}_{\text{rel}}.$$

Från detta drar vi slutsatsen att partikeldynamiken kan översättas till accelererande system om

- alla absoluta storheter och tidsderivator ersätts med motsvarande relativa storheter och derivator.
- de fysiska krafterna kompletteras med de två tröghetskrafterna.

Vi kan nu undersöka termerna systempunktskraften består av. Dessa är

- en translatorisk kraft $\mathbf{F}_{tl} = -m\mathbf{a}_{O'}$.
- en transversell kraft $\mathbf{F}_{tv} = -m\mathbf{a}_{tv} = -m\partial_t\boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}'$.
- en centrifugalkraft $\mathbf{F}_c = -m\mathbf{a}_c = -m\boldsymbol{\omega} \times \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}'$.

2 Stela kroppar

En stel kropp är en massbelagd domän så att avståndet mellan två godtyckliga punkter är konstant.

En stel kropp kan ha translationshastighet eller rotationshastighet. Translationshastighet karakteriseras av att $\mathbf{v}_A = \mathbf{v}_B$ för alla A, B . Rotationshastighet karakteriseras av att det finns ett C som är stelt förenad med kroppen så att $\mathbf{v}_C = \mathbf{0}$ momentant.

För att beskriva rörelsen till en stel kropp, bilda en referensram med axlarna fixa relativt kroppen. betrakta två punkter A, B i kroppen, där origo i den nya referensramen är A . Då gäller det att

$$\mathbf{v}_B = \mathbf{v}_{B,sp} + \mathbf{v}_{B,rel}.$$

Eftersom axlarna är fixa relativt kroppen, ger andra termen inget bidrag, vilket ger

$$\mathbf{v}_B = \mathbf{v}_A + \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}_{AB}$$

och bekräftar vårt påstående om att all rörelse för en stel kropp är antingen translation eller rotation.

Betrakta vidare kroppens acceleration, som ges av

$$\mathbf{a}_B = \mathbf{a}_{B,sp} + \mathbf{a}_{B,cor} + \mathbf{a}_{B,rel}.$$

Fixa axlar ger att de två sista termerna ej bidrar och

$$\mathbf{a}_B = \mathbf{a}_A + \frac{d\boldsymbol{\omega}}{dt} \times \mathbf{r}_{AB} + \boldsymbol{\omega} \times (\boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}_{AB}),$$

där den första termen är ett translatoriskt bidrag och de två andra är rotationsbidrag.

Plan rörelse för en stel kropp karakteriseras av att hastigheten i alla punkter är parallellt med ett och samma fixa plan. Om en stel kropp roterar under plan rörelse, finns det alltid en punkt C med $\mathbf{v}_C = \mathbf{0}$, som kallas

momentancentrum. Denna punkt uppfyller $\mathbf{v}_A = -\boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}_{AC}$. För att hitta den, multiplicera med $\boldsymbol{\omega}$ på båda sidor för att få

$$\begin{aligned}\boldsymbol{\omega} \times \mathbf{v}_A &= -\boldsymbol{\omega} \times (\boldsymbol{\omega} \times \mathbf{r}_{AC}) \\ &= -(\boldsymbol{\omega} \cdot \mathbf{r}_{AC})\boldsymbol{\omega} + \omega^2 \mathbf{r}_{AC}.\end{aligned}$$

Eftersom rörelsen är plan, behöver vi bara betrakta ett snitt av kroppen i rörelsesplanet, vilket gör att den första skalärprodukten blir 0. Detta ger då positionen till momentancentrumet enligt

$$\mathbf{r}_{AC} = \frac{1}{\omega^2} \boldsymbol{\omega} \times \mathbf{v}_A.$$